

การประเมินผลการเรียนรู้ในคลินิกของนักศึกษาพยาบาล CLINICAL LEARNING ASSESSMENT OF NURSING STUDENTS

อนัญญา คูอาริยะกุล กศ.ด. (Anaya Kooariyakul, Ph, D)¹

บทคัดย่อ

การประเมินผลการเรียนรู้ในคลินิก เป็นขั้นตอนสำคัญของกระบวนการเตรียมนักศึกษาพยาบาลเข้าสู่วิชาชีพ ที่ต้องทำอย่างถูกต้อง เหมาะสม เพื่อให้ได้สารสนเทศที่สำคัญในการให้ข้อมูลป้อนกลับที่มีประสิทธิภาพกับนักศึกษาพยาบาล ในการพัฒนา/ปรับปรุงการปฏิบัติการพยาบาล อันจะทำให้ผู้รับบริการได้รับการรักษาพยาบาลที่มีคุณภาพและเกิดความปลอดภัย การประเมินผลการเรียนรู้ในคลินิกของนักศึกษาพยาบาล สามารถประเมินได้ทั้งในระหว่างการฝึกภาคปฏิบัติ และหลังการฝึกภาคปฏิบัติสิ้นสุดลง โดยวิธีการสังเกตการปฏิบัติการพยาบาล การประชุมปรึกษาทางการพยาบาล (Nursing conference) การเขียนรายงานการวางแผนการพยาบาล (Nursing Care Plan) การประเมินทักษะทางคลินิกด้วย Objective Structured Clinical Examination (OSCE) การสอบประเมินหลังเสร็จสิ้นการฝึกภาคปฏิบัติ และการประเมินจากข้อมูลสะท้อนกลับ (Feedback) จากพยาบาลพี่เลี้ยง ในการประเมินผลการเรียนรู้ในคลินิกผู้สอนควรประเมินให้ตรงจุดมุ่งหมายหรือผลลัพธ์การเรียนรู้ที่ต้องการให้เกิดกับผู้เรียน และครอบคลุมพฤติกรรมที่ต้องการวัด เลือกใช้เครื่องมือวัดที่ดีและมีคุณภาพ มีการวัดผลการเรียนรู้หลายๆ ครั้ง และกระทำอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ควรคำนึงถึงความยุติธรรม และใช้ผลการวัดให้คุ้มค่าด้วย จึงจะทำให้มั่นใจว่านักศึกษาพยาบาลมีสมรรถนะพร้อมที่จะก้าวเข้าสู่วิชาชีพพยาบาลได้อย่างมั่นใจและมีคุณภาพ

คำสำคัญ: การประเมินผล; การเรียนรู้ในคลินิก; การประเมินผลการเรียนรู้ในคลินิก

¹พยาบาลวิชาชีพชำนาญการพิเศษ (ด้านการสอน) วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี อุดรดิตต์
Email: ananya@unc.ac.th

Abstract

The clinical learning assessment is an important step in the process of preparing nursing students to be professional nurses that must be done properly. The aim of assessment is to obtain essential information for providing effective feedback to nursing students in order to enhance their nursing practice. This ensures quality and safety care. Learning outcome evaluations in clinical teaching for nursing students can be assessed both during and after clinical practices. The evaluations consist of observing students' clinical practices, nursing conference, nursing care plan's quality, clinical skills based on objective structured clinical examination, an examination after clinical practices and nurse mentors' feedback. In clinical learning assessment, nurse lectures should do as follows: evaluating clinical learning directly related to learning objectives or learning outcomes, selecting quality instruments, retesting and continuing clinical learning assessment and concerning fairness and effectiveness. These assure that nursing students will gain required competencies and be ready to enter the nursing profession.

Keywords: Evaluation of learning outcome; clinical learning assessment; nursing students

บทนำ

การศึกษายาบาล เป็นการศึกษาในระดับอุดมศึกษา ที่มุ่งผลิตบัณฑิตพยาบาลให้มีความรู้ด้านวิชาการ มีทักษะในการปฏิบัติการพยาบาล และเจตคติที่ดีต่อวิชาชีพ เพื่อให้ผู้รับบริการได้รับการรักษาพยาบาลที่มีคุณภาพ และเกิดความปลอดภัย ดังนั้นการศึกษาในหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต จึงมีการจัดการเรียนการสอนทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติควบคู่กันไป การเรียนการสอนภาคปฏิบัติถือว่าเป็นหัวใจสำคัญของการศึกษาวิชาชีพพยาบาลที่จะทำให้นักศึกษาพยาบาลสำเร็จเป็นพยาบาลวิชาชีพที่มีคุณภาพ (Rafiee, Moattari, Nikbakht, Kojuri & Mousavinasab, 2014) เนื่องจากการเรียนการสอนภาคปฏิบัติ นักศึกษาจะต้องบูรณาการความรู้ศาสตร์สาขาต่างๆ ที่ได้รับการเรียนภาคทฤษฎีในชั้นเรียนไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติในสถานการณ์จริงในแหล่งฝึกปฏิบัติ คือในโรงพยาบาลหรือในชุมชนกับผู้รับบริการ ซึ่งมีชีวิตและจิตวิญญาณที่ซับซ้อน ละเอียดอ่อน และมีความต้องการที่มีลักษณะเฉพาะของบุคคลที่แตกต่างกัน นอกจากนี้ในการฝึก

ภาคปฏิบัติ นักศึกษาพยาบาลยังได้เรียนรู้วิธีการแก้ไขปัญหา การตัดสินใจ การคิดอย่างมีเหตุผล การมีปฏิสัมพันธ์กับผู้ป่วย และการปรับตัวกับทีมสุขภาพอีกด้วย (Saied, James, Singh & Humaied, 2016) อย่างไรก็ตามการที่จะทราบว่า นักศึกษาพยาบาลมีความรู้ และทักษะ หรือความชำนาญในการปฏิบัติการพยาบาลเพียงใด จำเป็นต้องมีการประเมินผลการเรียนรู้ ซึ่งต้องดำเนินการอย่างถูกต้อง ตามระเบียบว่าด้วยการประเมินผลการเรียนรู้ของแต่ละสถาบัน และสะท้อนความรู้ความสามารถและทักษะที่แท้จริงของนักศึกษาพยาบาล

การประเมินผลการเรียนรู้ในคลินิกของนักศึกษาพยาบาล

การประเมินผลการเรียนรู้ในคลินิกเป็นกิจกรรมส่วนหนึ่งของกระบวนการจัดการเรียนรู้ และเป็นขั้นตอนสำคัญของกระบวนการเตรียมนักศึกษาพยาบาลเข้าสู่วิชาชีพ เพราะจะทำให้ผู้สอนทราบว่า นักศึกษาพยาบาลสามารถบูรณาการความรู้ศาสตร์สาขาต่าง ๆ ที่ได้รับการเรียนภาคทฤษฎีในชั้นเรียน

ไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติในสถานการณ์จริงได้มากนักน้อยเพียงใด การประเมินผลการเรียนรู้ในคลินิก จึงเป็นการวัดและประเมินความสามารถในการปฏิบัติกรพยาบาลในสถานการณ์จริงที่เป็นการประสานสัมพันธ์ระหว่างสมรรถนะด้านสติปัญญา (Cognitive domain) ด้านอารมณ์ ความรู้สึก และทัศนคติ (Affective domain) และด้านการปฏิบัติ (Psychomotor domain) (แก้ววิบูลย์ แสงพลสิทธิ์, 2555) สอดคล้องกับ วิจิตรา กุสุมภ์ และคณะ (2555) ที่กล่าวว่า องค์ประกอบของสมรรถนะที่ผลักดันให้บุคลากรพยาบาลสามารถปฏิบัติกิจกรรมการพยาบาลให้บรรลุผลสำเร็จ ประกอบด้วย ความรู้ (Knowledge) ทักษะ (Skill) เจตคติ (Attitude) บุคลิกลักษณะประจำตัวของบุคคล (Traits) และแรงจูงใจภายใน (Motives) ดังนั้นในการประเมินผลการเรียนรู้ในคลินิกของนักศึกษาพยาบาลจึงควรประเมินให้ครอบคลุมสมรรถนะต่างๆ ดังกล่าว และควรครอบคลุมตามผลลัพธ์การเรียนรู้ที่ต้องการให้เกิดกับนักศึกษา เพื่อให้มั่นใจว่านักศึกษาพยาบาลมีสมรรถนะพร้อมที่จะก้าวเข้าสู่วิชาชีพพยาบาลได้อย่างมั่นใจและมีคุณภาพ

ความหมายของการประเมินผลการเรียนรู้

การประเมินผลการเรียนรู้ หมายถึง กระบวนการรวบรวมข้อมูลผลการเรียนรู้ของผู้เรียนแต่ละคน ด้วยเครื่องมือประเมินผลที่หลากหลาย ดำเนินการวิเคราะห์และประมวลผลข้อมูลการเรียนรู้ ตัดสินระดับคุณภาพการเรียนรู้ และวิเคราะห์สภาพและปัญหาการเรียนรู้ของผู้เรียน (ระพินทร์ โพธิ์ศรี, 2559)

การประเมินผลการเรียนรู้ (Assessment of Learning : AoL) หมายถึง กระบวนการรวบรวมหลักฐานข้อมูลเชิงประจักษ์ต่างๆ เมื่อสิ้นสุดกระบวนการเรียนรู้ เพื่อตัดสินคุณค่าในการบรรลุวัตถุประสงค์หรือผลลัพธ์การเรียนรู้ เป็นการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ซึ่งแสดงถึงมาตรฐานทางวิชาการในเชิงสมรรถนะและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ สารสนเทศดังกล่าวนำไปใช้ในการกำหนดระดับคะแนนให้ผู้เรียน รวมทั้งใช้ในการปรับปรุงหลักสูตรและการเรียนการสอน (ราชบัณฑิตยสถาน, 2555 อ้างถึงใน พิชิต ฤทธิ์จรูญ, 2559)

การประเมินการเรียนรู้ หมายถึง การนำผลจากการวัดเกี่ยวกับพฤติกรรมของผู้เรียนในด้านต่างๆ เปรียบเทียบกับ

เกณฑ์ เพื่อใช้ตัดสินเกี่ยวกับผู้เรียนและส่วนที่เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษา (พิสนุ ฟองศรี, 2556)

จากความหมายข้างต้น สรุปได้ว่า การประเมินผลการเรียนรู้ หมายถึง กระบวนการรวบรวมข้อมูลผลการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยใช้วิธีการและเครื่องมือการประเมินผลที่หลากหลาย เพื่อตัดสินระดับคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียน

จากความหมายการประเมินผลการเรียนรู้ดังกล่าวข้างต้น สามารถให้ความหมายของการประเมินผลการเรียนรู้ในคลินิกว่าหมายถึง กระบวนการในการรวบรวมข้อมูลผลการเรียนรู้ของนักศึกษาในขณะฝึกปฏิบัติการพยาบาลผู้ป่วยในคลินิก โดยใช้วิธีการและเครื่องมือการประเมินผลที่หลากหลาย เพื่อตัดสินคุณภาพการเรียนรู้ของนักศึกษา ทั้งนี้การตัดสินคุณภาพการเรียนรู้ควรครอบคลุมตามผลลัพธ์การเรียนรู้ที่ต้องการให้เกิดกับนักศึกษา คือ ด้านคุณธรรม จริยธรรม ด้านความรู้ ด้านทักษะทางปัญญา ด้านทักษะความสัมพันธ์และความรับผิดชอบ ด้านทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสาร และด้านทักษะการปฏิบัติทางวิชาชีพ

การประเมินผลลัพธ์การเรียนรู้ตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ

มาตรฐานผลการเรียนรู้ของสาขาพยาบาลศาสตร์ที่สอดคล้องกับกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ และลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ ประกอบด้วย 6 ด้าน ดังนี้ (คณะกรรมการพัฒนาหลักสูตร วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี อุตรดิตถ์, 2560)

1. ด้านคุณธรรม จริยธรรม: สามารถประกอบวิชาชีพการพยาบาลและการผดุงครรภ์ โดยใช้ความรู้ความเข้าใจในหลักศาสนา จรรยาบรรณวิชาชีพ ตลอดจนเคารพในศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ และปกป้องสิทธิของผู้รับบริการ เป็นผู้มีระเบียบวินัย รับผิดชอบ ซื่อสัตย์ สุจริต
2. ด้านความรู้: มีความรู้ความเข้าใจในสาระสำคัญของศาสตร์ที่เป็นพื้นฐานชีวิตและสุขภาพ ศาสตร์ทางการพยาบาลและการผดุงครรภ์ ระบบสุขภาพ ตลอดจนงานวิจัยที่ทันสมัย
3. ด้านทักษะทางปัญญา: สามารถบูรณาการความรู้จากศาสตร์ต่างๆ ทั้งศาสตร์ทางการพยาบาล การผดุงครรภ์และ

ศาสตร์ที่เกี่ยวข้อง ศิลปะ จริยธรรม จรรยาบรรณ และกฎหมายวิชาชีพ ประสบการณ์และหลักฐานเชิงประจักษ์ เพื่อตัดสินใจให้การพยาบาลแบบองค์รวม ทั้งการสร้างเสริมสุขภาพ ป้องกันโรค การรักษาพยาบาล การฟื้นฟูสภาพ การดูแลแบบประคับประคองและระยะท้ายของชีวิต รวมทั้งรู้จักแสวงหาความรู้ที่เชื่อถือได้

4. ด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ: สามารถสื่อสารและทำงานร่วมกับทีมสุขภาพในการให้บริการที่มีคุณภาพ และเกิดความปลอดภัยต่อผู้รับบริการ

5. ด้านทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสารและเทคโนโลยีสารสนเทศ: สามารถวิเคราะห์ และใช้ข้อมูลต่างๆ ตลอดจนเทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเหมาะสมกับสถานการณ์

6. ด้านทักษะการปฏิบัติทางวิชาชีพ: สามารถปฏิบัติกิจกรรมการพยาบาล และการบริหารจัดการเพื่อตอบสนองความต้องการการดูแลในกิจวัตรประจำวันที่เกิดจากข้อจำกัดในการดูแลตนเอง และความต้องการที่เกิดจากความเจ็บป่วยและกระบวนการรักษา การใช้เทคโนโลยีทางการแพทย์ และการพยาบาล บนพื้นฐานของความรู้ และหลักฐานเชิงประจักษ์ การประเมินผลการเรียนรู้ของนักศึกษาพยาบาล เพื่อให้เกิดผลลัพธ์การเรียนรู้ดังกล่าว สามารถประเมินได้ทั้งในระหว่างการฝึกภาคปฏิบัติ และหลังการฝึกภาคปฏิบัติสิ้นสุดลง โดยอาจารย์ผู้สอนสามารถประเมินผลการเรียนรู้ได้ใน 2 ลักษณะคือ

1. การประเมินความก้าวหน้า (Formative evaluation) อาจารย์ผู้สอนจะประเมินความสามารถในการเรียนรู้ของผู้เรียนตามวัตถุประสงค์ของรายวิชาที่ฝึกปฏิบัติ ซึ่งเป็นการประเมินกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียนนั่นเอง ประโยชน์ที่ได้รับคือ นักศึกษาพยาบาลจะได้รับข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) จากอาจารย์ผู้สอนว่าตนเองควรปรับปรุงแก้ไขอะไรบ้าง การประเมินอาจทำได้เป็นระยะๆ ตลอดกระบวนการเรียนรู้

2. การประเมินเพื่อการตัดสินผล หรือการประเมินผลสัมฤทธิ์ (Summative evaluation) เป็นลักษณะการประเมินเพื่อตัดสินว่า นักศึกษาพยาบาลสามารถผ่านเกณฑ์ประเมินผลได้หรือไม่ ซึ่งอาจารย์ผู้สอนจะต้องวางแผนการ

ประเมินผลให้ชัดเจนและครอบคลุมผลลัพธ์การเรียนรู้

จุดมุ่งหมายของการประเมินผลการเรียนรู้ในคลินิก

การประเมินผลการเรียนรู้ในคลินิกสำหรับวิชาชีพพยาบาล เป็นการประเมินเพื่อให้เกิดความมั่นใจว่าบัณฑิตพยาบาลมีความรู้ ความสามารถและทักษะในการปฏิบัติการพยาบาลที่มีคุณภาพ และผู้รับบริการเกิดความปลอดภัย ซึ่งจุดมุ่งหมายของการประเมินมีดังนี้

1. การจัดตำแหน่งความสามารถของนักศึกษาพยาบาล: การจัดตำแหน่งจะทำให้อาจารย์ผู้สอนทราบว่าผู้เรียนในกลุ่มมีความรู้ความสามารถแตกต่างกันอย่างไร นักศึกษาพยาบาลคนใดที่ต้องให้การดูแลและติดตามเป็นพิเศษอย่างใกล้ชิด ในขณะที่ฝึกภาคปฏิบัติมากกว่าคนอื่น หรือนักศึกษาพยาบาลคนใดมีความรู้ความสามารถในการเรียนรู้เร็วกว่านักศึกษาพยาบาลคนอื่น ซึ่งอาจจัดให้นักศึกษาที่เรียนรู้เร็วมีการช่วยเหลือเพื่อนที่เรียนรู้ช้ากว่า เสมือนเป็นการให้เพื่อนช่วยเพื่อนในขณะฝึกภาคปฏิบัติ จะทำให้นักศึกษาที่เรียนรู้ช้ากว่ามีความมั่นใจมากขึ้น

2. การวินิจฉัยความรู้ความสามารถ: การประเมินการฝึกภาคปฏิบัติ นักศึกษาพยาบาล จะทำให้อาจารย์ผู้สอนทราบถึงความรู้ความสามารถของนักศึกษาพยาบาลในการปฏิบัติการพยาบาลกับผู้รับบริการ เป็นการค้นหาสาเหตุของความบกพร่องหรือจุดอ่อนของนักศึกษาพยาบาลเพื่อจะได้หาแนวทางแก้ไข ปรับปรุงให้นักศึกษาพยาบาลมีความรู้ ทักษะ และเกิดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของรายวิชานั้นๆ และสามารถปฏิบัติการพยาบาลกับผู้รับบริการได้อย่างถูกต้อง

3. การเปรียบเทียบพัฒนาการการเรียนรู้ของนักศึกษาพยาบาลที่ออกมาขึ้น: การประเมินการฝึกภาคปฏิบัติ นักศึกษาในคลินิก อาจารย์ผู้สอนสามารถประเมินความรู้ของนักศึกษาพยาบาลก่อนขึ้นฝึกปฏิบัติ และประเมินหลังเสร็จสิ้นการฝึกปฏิบัติในรายวิชาใดวิชาหนึ่ง การประเมินดังกล่าวจะทำให้ทราบว่านักศึกษามีพัฒนาการออกมาหรือก้าวหน้าขึ้นเพียงใด

4. การตัดสินผลการฝึกภาคปฏิบัติ: ผลการประเมินที่เกิดขึ้นระหว่างนักศึกษาพยาบาลฝึกปฏิบัติในคลินิก จะนำมาใช้ในการตัดสินผลการเรียนของนักศึกษา นอกจากนี้ยังเป็นข้อมูลป้อนกลับสำหรับอาจารย์ผู้สอนในการปรับปรุง

การจัดการเรียนการสอนได้ โดยเฉพาะผลการประเมินที่พบว่า นักศึกษาพยาบาลยังไม่เกิดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของ รายวิชาที่ต้องการให้เกิดขึ้น ซึ่งอาจเนื่องจากการจัดการเรียน การสอนหรือการจัดประสบการณ์ให้นักศึกษาพยาบาลไม่ เหมาะสมหรือไม่สอดคล้องกับรายวิชาและชั้นปีของนักศึกษา พยาบาลได้

5. การพยากรณ์: อาจารย์ผู้สอนสามารถนำผลการ ประเมินในปัจจุบันไปใช้ในการพยากรณ์อนาคตในการเรียนของ นักศึกษาพยาบาลได้ว่า หลังจากสำเร็จการศึกษาแล้วควรปฏิบัติ งานในแผนกใด หรือควรศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นทางการ พยาบาลด้านใด

ขั้นตอนการประเมินผลการเรียนรู้ในคลินิก

การประเมินผลการเรียนรู้มีลักษณะเป็นกระบวนการ ประกอบด้วย 6 ขั้นตอน ซึ่งผู้เขียนประยุกต์ใช้จากของระพีพร โพธิ์ศรี (2559) ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 กำหนดผลลัพธ์การเรียนรู้ที่คาดหวัง คือ การวิเคราะห์และนิยามผลลัพธ์การเรียนรู้ของแต่ละรายวิชาให้ ชัดเจนว่า หลังจากนักศึกษาเสร็จสิ้นการฝึกปฏิบัติในรายวิชา แล้ว ต้องการให้นักศึกษาเกิดผลลัพธ์การเรียนรู้ด้านใดบ้าง และแสดงพฤติกรรมแต่ละด้านนั้นอย่างไร โดยเฉพาะด้าน ทักษะการปฏิบัติทางวิชาชีพที่ต้องระบุให้ชัดเจน สอดคล้อง กับรายวิชาและชั้นปีของนักศึกษา

ขั้นตอนที่ 2 เลือกและสร้างเครื่องมือประเมินผลการ เรียนรู้ที่เหมาะสมกับลักษณะของการเรียนรู้ คือการเลือก เครื่องมือประเมินผลที่มีทั้งเครื่องมือประเภทการทดสอบ (Test) เช่น แบบทดสอบวัดความรู้หลังเสร็จสิ้นการฝึกปฏิบัติ การประเมินทักษะทางคลินิกด้วย Objective Structured Clinical Examination (OSCE) และประเภทไม่เป็นการ ทดสอบ (Non-test) เช่น สังเกตพฤติกรรมการปฏิบัติการ พยาบาลกับผู้ป่วยบริการ การตรวจผลงานจากการเขียนแผน การพยาบาล การประชุมปรึกษาก่อนและหลังให้การพยาบาล ซึ่งต้องเลือกให้เหมาะสมกับลักษณะกิจกรรมที่ให้นักศึกษา ปฏิบัติ และสร้างเครื่องมือประเมินผลการเรียนรู้ที่มีคุณภาพ

ขั้นตอนที่ 3 รวบรวมข้อมูลผลการเรียนรู้ตามแผน การประเมิน คือ การจัดทำแผนการประเมินตลอดการฝึกปฏิบัติ ของนักศึกษาแต่ละคน แล้วดำเนินการรวบรวมข้อมูลผลการ

เรียนรู้ทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพให้ได้ครบถ้วนตามแผนที่ กำหนดไว้ เกี่ยวกับกระบวนการในการปฏิบัติการพยาบาลกับ ผู้รับบริการ (Process) และคุณภาพผลงานที่เกิดขึ้นจากการ ปฏิบัติ (Products)

ขั้นตอนที่ 4 วิเคราะห์ข้อมูลผลการเรียนรู้ คือการใช้ วิธีการทางสถิติต่างๆ วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ และวิธีการ วิเคราะห์เชิงคุณภาพวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ เพื่อการจัด ระเบียบข้อมูลผลการเรียนรู้ที่เกิดจากการฝึกปฏิบัติให้เป็น ข้อมูลที่มีความหมายที่สะท้อนถึงปริมาณและคุณภาพการ เรียนรู้ของผู้เรียน

ขั้นตอนที่ 5 ประมวลผลข้อมูล คือการนำข้อมูลที วิเคราะห์และจัดระเบียบแล้ว มาประมวลผลการตัดสินระดับ คุณภาพการเรียนรู้ ซึ่งการตัดสินอาจใช้การประเมินผลแบบ อิงกลุ่ม (Norm-reference evaluation) หรือ การประเมิน ผลแบบอิงเกณฑ์ (Criterion-reference evaluation)

ขั้นตอนที่ 6 จัดทำรายงานผลการประเมิน คือการ จัดทำรายงานผลการประเมินตามรูปแบบของสถาบันการศึกษา ซึ่งจะ เป็นข้อมูลป้อนกลับที่นำไปสู่การปรับปรุงกระบวนการ ประเมินผลขั้นต่างๆ ต่อไป

หลักการประเมินผลการเรียนรู้ในคลินิก (พิชิต ฤทธิ์จรรยา, 2551; แก้ววิบูลย์ แสงพลสิทธิ์, 2555; สมนึก ภัททิยธนี, 2558)

1. วัดให้ตรงจุดมุ่งหมายหรือผลลัพธ์การเรียนรู้ : กล่าวคือ การประเมินผลการเรียนรู้เป็นกระบวนการตรวจสอบ ว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ได้จัดให้กับผู้เรียนนั้น ผู้เรียน บรรลุตามจุดมุ่งหมายหรือผลลัพธ์การเรียนรู้มากน้อยเพียงใด ดังนั้นก่อนนักศึกษาฝึกภาคปฏิบัติ ผู้สอนต้องศึกษารายละเอียด และลักษณะวิชาให้ชัดเจน และมีการกำหนดจุดมุ่งหมาย หรือผลลัพธ์การเรียนรู้ที่ต้องการให้เกิดกับผู้เรียนให้ชัดเจน ว่า ในการฝึกปฏิบัติแต่ละรายวิชานั้น จะให้นักศึกษาปฏิบัติ หรือทำอะไร อย่างไร

2. เลือกใช้เครื่องมือวัดที่ดีและมีคุณภาพ: แม้ว่าผู้สอน จะมีจุดมุ่งหมายของวัดที่ชัดเจน เลือกเครื่องมือการวัดได้ สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายที่ต้องการวัด แต่ถ้าเครื่องมือที่ใช้ใน การวัดผลการเรียนรู้นั้นไม่มีคุณภาพ จะทำให้การประเมินผล การเรียนรู้ไม่ถูกต้อง และไม่น่าเชื่อถือไปด้วย ซึ่งเครื่องมือการ

วัดผลการเรียนรู้ที่มีคุณภาพต้องมีทั้งความเที่ยงตรง (Validity) สูง และมีความเชื่อมั่น (Reliability) สูงด้วย นอกจากนี้ เครื่องมือที่ใช้วัดผลการเรียนรู้ต้องมีรายละเอียดในการให้คะแนนที่ชัดเจน เช่น แบบประเมินที่เป็นคะแนนรูบริกส์ (Rubric score) ซึ่งจะทำให้ผู้สอนมีแนวทางการให้คะแนนที่ชัดเจนมากขึ้น เนื่องจากการฝึกปฏิบัติของนักศึกษาพยาบาล จะมีการแบ่งเป็นกลุ่มย่อย โดยอัตราส่วนอาจารย์ต่อนักศึกษา ไม่เกิน 1:8 ตามเกณฑ์สภาการพยาบาล

3. คำนึงถึงคุณยุดิธรรม : คุณยุดิธรรมเป็น คุณธรรมที่สำคัญของผู้ที่ทำหน้าที่ในการประเมินผล ซึ่งการประเมินผลการเรียนรู้ทุกครั้งผู้สอนต้องทำการวัดและประเมิน ผลการเรียนรู้ผู้เรียนด้วยความเป็นกลาง ไม่ลำเอียงหรืออคติ ซึ่งสามารถทำได้โดยมีการกำหนดงาน/กิจกรรมที่จะให้ผู้เรียน ปฏิบัติอย่างชัดเจน ให้ผู้เรียนมีการปฏิบัติภายใต้สถานการณ์ เดียวกัน มีเกณฑ์การให้คะแนนที่ชัดเจน เป็นต้น

4. วัดให้ครอบคลุมพฤติกรรมที่ต้องการวัด : การที่ ผู้เรียนจะสำเร็จเป็นบัณฑิตพยาบาลที่มีความรู้ ความสามารถ และทักษะในการปฏิบัติการพยาบาลที่มีคุณภาพ การฝึกปฏิบัติ แต่ละครั้งและแต่ละรายวิชาผู้สอนต้องวัดพฤติกรรมการเรียนรู้ ของผู้เรียนให้ครอบคลุมสอดคล้องกับผลลัพธ์การเรียนรู้ที่ ต้องการให้เกิดกับผู้เรียนในด้านคุณธรรม จริยธรรม ด้านความรู้ ด้านทักษะทางปัญญา ด้านทักษะความสัมพันธ์และความรับ ผิดชอบด้านทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสาร และ ด้านทักษะการปฏิบัติทางวิชาชีพ โดยใช้วิธีการวัดและเครื่องมือ การวัดที่หลากหลาย เพื่อให้ได้ผลการประเมินที่สะท้อนความรู้ ความสามารถและทักษะที่แท้จริงของผู้เรียน

5. ควรวัดผลการเรียนรู้หลายๆ ครั้ง และกระทำ อย่างต่อเนื่อง เพื่อติดตามพัฒนาการของผู้เรียนว่ามีการอกงาม ขึ้นหรือไม่ ขณะเดียวกันผู้สอนควรให้ข้อมูลป้อนกลับกับผู้เรียน อย่างสร้างสรรค์ เพื่อเป็นแรงเสริมในการคงพฤติกรรมที่ ดีไว้ และปรับปรุงพฤติกรรมที่บกพร่อง สอดคล้องกับเนียร์ (Neary, 2001 cite in Bourbonnais, Langford, & Giannantonio, 2008 อ้างถึงใน อนัญญา คูอาริยะกุล, 2554) ที่กล่าวไว้ว่า ยิ่งให้ข้อมูลป้อนกลับและการสะท้อนกลับได้ในทันที เมื่อใด จะยิ่งส่งเสริมให้เกิดประสิทธิภาพการเรียนรู้มากขึ้น เท่านั้น

6. การประเมินการเรียนรู้ของนักศึกษาพยาบาลใน ขณะฝึกภาคปฏิบัติ เป็นกิจกรรมที่ต้องได้รับความร่วมมือจาก พยาบาลพี่เลี้ยงในแหล่งฝึกปฏิบัติ ซึ่งการมีผู้ประเมินที่หลากหลายจะทำให้ได้ผลการประเมินดีกว่าผลการประเมินจาก ผู้ประเมินคนเดียว และการนำผลการประเมินจากผู้ประเมิน มารวมกัน จะช่วยขจัดความลำเอียงของผู้ประเมินแต่ละคนได้ (สุชาติา กรเพชรปानी, 2546 อ้างถึงใน อนัญญา คูอาริยะกุล, 2554) อย่างไรก็ตามสถาบันการศึกษาพยาบาล ควรมีการ เตรียมความพร้อมในการประเมินผลการเรียนรู้ให้กับพยาบาล พี่เลี้ยงในแหล่งฝึกปฏิบัติด้วย โดยการประชุมชี้แจง/จัดอบรม เกี่ยวกับหลักสูตร และแนวทางการประเมินผลการเรียนรู้ เพื่อให้พยาบาลพี่เลี้ยงเข้าใจในกระบวนการประเมิน การ รายงานผลการประเมิน และเกิดความมั่นใจในการประเมินผล การเรียนรู้ของนักศึกษาพยาบาลมากขึ้น ซึ่งจะส่งผลให้การประเมินผลการ เรียนรู้มีความถูกต้องมากขึ้น

7. ประเมินผลการวัดให้ถูกต้อง: เมื่อได้ผลจากการ วัดแล้ว ผู้สอนต้องนำไปประเมินจึงจะทำให้การวัดผลมีความ หมาย ซึ่งเกณฑ์ที่ใช้ในการประเมินผลต้องมีความเหมาะสม สอดคล้องกับหลักเกณฑ์การประเมินผลในครั้งนั้น

8. ใช้ผลการวัดให้คุ้มค่า: เมื่อทำการวัดและประเมิน ผลการเรียนรู้แล้ว ผู้สอนควรนำผลการประเมินไปใช้ให้คุ้มค่า เช่น นำไปพัฒนาหรือปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนภาค ปฏิบัติ นำไปเป็นข้อมูลป้อนกลับนักศึกษาเพื่อพัฒนาตนเอง หรือนำเสนอสารสนเทศให้ผู้บริหารนำไปใช้ในการตัดสินใจเพื่ อหาแนวทางในการกำหนดนโยบายในการบริหารงานของ สถาบัน

วิธีการประเมินผลการเรียนรู้ในคลินิก

การประเมินผลการเรียนรู้ในคลินิก ผู้สอนสามารถใช้ วิธีการประเมินได้หลากหลายวิธี โดยพิจารณาให้เหมาะสม กับรายวิชาและลักษณะของกิจกรรมที่ให้นักศึกษาปฏิบัติ ในที่นี้จะขอกล่าวใน 6 ประเด็น ดังนี้

1. การสังเกตการปฏิบัติการพยาบาล: เป็นการเฝ้า มองแล้วจดบันทึกพฤติกรรมขณะนักศึกษาให้การพยาบาลกับ ผู้รับบริการ ซึ่งจะทำให้ผู้สอนทราบว่านักศึกษาสามารถนำ ความรู้ที่ได้รับจากการเรียนภาคทฤษฎีไปประยุกต์ใช้ในการ ปฏิบัติการพยาบาลได้เพียงใด มีจุดอ่อนหรือจุดที่ต้องพัฒนา

อะไรบ้าง ขณะเดียวกันยังสามารถประเมินเจตคติของนักศึกษาได้ด้วย ซึ่งถือว่าการปฏิบัติการพยาบาลเป็นหัวใจของการเรียนการสอนในสาขาพยาบาลศาสตร์ ดังนั้นการประเมินวิธีนี้จึงสามารถประเมินทักษะการเรียนรู้ตามมาตรฐานการเรียนรู้ได้ทั้งด้านทักษะการปฏิบัติทางวิชาชีพ ด้านคุณธรรมจริยธรรม และด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ

2. การประชุมปรึกษาทางการพยาบาล (nursing conference): เป็นการประเมินจากกิจกรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ต่อกันเกี่ยวกับการพยาบาลผู้รับบริการ แบ่งได้เป็น

2.1 การประชุมก่อนและหลังปฏิบัติการพยาบาล (pre-post conference): เป็นการประชุมปรึกษากันก่อนเริ่มปฏิบัติการพยาบาลกับผู้รับบริการในแต่ละเวร และผู้ป่วยแต่ละราย เพื่อนำเสนอแผนการพยาบาลที่จะปฏิบัติต่อผู้ป่วย และประชุมปรึกษากันเมื่อปฏิบัติงานเสร็จสิ้นในแต่ละเวร เพื่อติดตามและประเมินผลการให้การพยาบาลตามแผนการพยาบาลที่วางไว้ รวมทั้งทราบปัญหา อุปสรรค วิธีการแก้ไข ปัญหา เพื่อนำไปปรับปรุงการวางแผนการพยาบาลต่อไป

2.2 การประชุมปรึกษารายกรณี (case conference): เป็นการประชุมปรึกษากันในการวางแผนแก้ปัญหาการพยาบาลทางคลินิกเป็นรายบุคคล ซึ่งนักศึกษาทุกคนในกลุ่มจะต้องเตรียมเนื้อหาสาระสำคัญของกรณีศึกษามาร่วมอภิปรายและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในขณะทำการประชุมปรึกษา โดยใช้กระบวนการพยาบาลเป็นแนวทาง เพื่อหาแนวทางในการพยาบาลผู้รับบริการให้สอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของผู้รับบริการแต่ละราย

การประเมินการประชุมปรึกษาทางการพยาบาลดังกล่าวข้างต้น ผู้สอนจะสามารถประเมินทักษะการเรียนรู้ตามมาตรฐานการเรียนรู้ได้ทั้งทักษะด้านความรู้ ทักษะทางปัญญา รวมถึงทักษะด้านคุณธรรม จริยธรรม และทักษะด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบอีกด้วย

3. การเขียนรายงานการวางแผนการพยาบาล (Nursing Care Plan) : เป็นการประเมินกิจกรรมการเขียนแผนการพยาบาลผู้รับบริการแต่ละรายที่นักศึกษารับผิดชอบ ซึ่งนักศึกษาจะต้องดำเนินการตามขั้นตอนของกระบวนการพยาบาล (Nursing process) 5 ขั้นตอนคือ การประเมินภาวะสุขภาพ (Health Assessment) การวินิจฉัยการพยาบาล

(Nursing Diagnosis) การวางแผนการพยาบาล (Nursing care plan) การใช้แผนการพยาบาล (Implementation of nursing care plan) และการประเมินผล (Evaluation) ซึ่งการเขียนรายงานการวางแผนการพยาบาล นักศึกษาจะต้องใช้ทักษะด้านความรู้และทักษะด้านปัญญาในการวางแผนการพยาบาลดังกล่าว

4. การประเมินทักษะทางคลินิกด้วย Objective Structured Clinical Examination (OSCE) : เป็นวิธีการประเมินที่มีมาตรฐาน สามารถประเมินพฤติกรรมนักศึกษาได้ครอบคลุมทั้งด้านความรู้ ทักษะ และเจตคติ การประเมินวิธีนี้เป็นวิธีการประเมินพฤติกรรมของผู้เรียนโดยมีสถานีย่อยๆ ให้นักศึกษาปฏิบัติหรือตอบคำถาม เช่น สถานีย่อยปฏิบัติต่อขวด ICD สถานีย่อยปฏิบัติการดูดเสมหะผู้ป่วย สถานีย่อยให้ตอบคำถามเกี่ยวกับการให้คำแนะนำผู้ป่วยหลังผ่าตัด เป็นต้น แต่ละสถานีย่อยจะใช้เวลาในการสอบแต่ละสถานี ไม่ควรเกิน 5-25 นาที ซึ่งจะทำให้นักศึกษาทราบข้อผิดพลาดหรือจุดที่ต้องพัฒนาตนเอง เป็นการแก้ปัญหามาตรฐานและทำให้นักศึกษามีทักษะในการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าในเวลาจำกัด (อารีวรรณ กลั่นกลิ่น, 2555) สอดคล้องกับการศึกษาของนันทริยา โลหะไพฑูรย์กุลและบุญชัย ภาละกาล (2012) ที่ศึกษาผลของการใช้รูปแบบการสอบ OSCE เพื่อประเมินความรู้และทักษะทางคลินิกด้านการรักษาโรคเบื้องต้นและการรับรู้ของอาจารย์พี่เลี้ยงต่อทักษะทางคลินิกของนักศึกษา พบว่า การสอบด้วย OSCE สามารถประเมินทักษะและจำแนกความสามารถในการปฏิบัติของนักศึกษาได้ และประเมินผู้เรียนเป็นรายบุคคลได้

5. การสอบประเมินหลังเสร็จสิ้นการฝึกภาคปฏิบัติ: การสอบหลังเสร็จสิ้นการฝึกภาคปฏิบัติ หรือที่เรียกว่า การสอบลงกอง เป็นการประเมินว่านักศึกษามีความรู้บรรลุตามวัตถุประสงค์รายวิชาหรือไม่ ซึ่งจะทำให้ได้สารสนเทศที่จะนำไปสู่การพัฒนาการศึกษาต่อไป

6. การประเมินจากข้อมูลสะท้อนกลับ (Feedback) จากพยาบาลพี่เลี้ยง: การฝึกปฏิบัติการพยาบาลในคลินิกของนักศึกษาจะอยู่ภายใต้การนิเทศของอาจารย์พยาบาล และพยาบาลพี่เลี้ยงในแหล่งฝึก และโดยเฉพาะพยาบาลพี่เลี้ยงในแหล่งฝึกจะเป็นบุคคลที่มีความสำคัญเนื่องจากเป็นผู้ที่มีประสบการณ์และเชี่ยวชาญในการปฏิบัติการพยาบาลกับผู้

รับบริการ และเป็นผู้ที่สอนและนิเทศนักศึกษาในขณะที่อาจารย์พยาบาลติดตามกิจการด้านการสอนหรืออื่นๆ ดังนั้นการประเมินผลการเรียนรู้ของนักศึกษาพยาบาลในขณะที่ฝึกภาคปฏิบัติ จึงจำเป็นต้องใช้ข้อมูลสะท้อนกลับเกี่ยวกับพฤติกรรม การปฏิบัติการพยาบาลของนักศึกษาจากพยาบาลที่เลี้ยงดูด้วย จึงจะทำให้การประเมินผลการเรียนรู้มีความครอบคลุมมากยิ่งขึ้น

บทสรุป

การประเมินผลการเรียนรู้ในคลินิกเป็นกิจกรรมส่วนหนึ่งของกระบวนการจัดการเรียนรู้ และเป็นขั้นตอนสำคัญของกระบวนการเตรียมนักศึกษาพยาบาลเข้าสู่วิชาชีพ ในการประเมินผลการเรียนรู้ ผู้สอนต้องวัดให้ตรงจุดมุ่งหมายหรือ

ผลลัพธ์การเรียนรู้ และครอบคลุมพฤติกรรมที่ต้องการวัด โดยใช้วิธีการและเครื่องมือที่หลากหลายและมีคุณภาพเพื่อการตัดสินคุณภาพการเรียนรู้ของนักศึกษา ทั้งนี้การตัดสินคุณภาพการเรียนรู้ควรครอบคลุมตามสมรรถนะและผลลัพธ์การเรียนรู้ที่ต้องการให้เกิดกับนักศึกษา ซึ่งมีความสำคัญคือ ช่วยในการจัดตำแหน่ง การวินิจฉัย การเปรียบเทียบพัฒนาการเรียนรู้ของนักศึกษาพยาบาลที่งอกงามขึ้น การตัดสินผลการฝึกภาคปฏิบัติ และการพยากรณ์ ในการประเมินผลการเรียนรู้ ผู้สอนควรคำนึงถึงความยุติธรรมและใช้ผลการวัดให้คุ้มค่าด้วย จึงจะทำให้มั่นใจว่านักศึกษาพยาบาลมีสมรรถนะพร้อมที่จะก้าวเข้าสู่วิชาชีพพยาบาลได้อย่างมั่นใจและมีคุณภาพ

เอกสารอ้างอิง

- แก้ววิบูลย์ แสงพลสิทธิ์. (2555). การประเมินผลการเรียนรู้ในคลินิกสำหรับพยาบาลที่เลี้ยง ตอนที่ 1. สืบค้นจาก <https://www.gotoknow.org/posts/130403>.
- คณะกรรมการพัฒนาหลักสูตร วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี อุตรดิตถ์. (2560). หลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ.2560). อุตรดิตถ์: วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี อุตรดิตถ์.
- นันทริยา โลหะไพบูลย์กุล และบุญชัย ภาละกาล. (2012). ผลของการใช้รูปแบบการสอบ OSCE เพื่อประเมินความรู้ และทักษะทางคลินิกด้านการรักษาโรคเบื้องต้นและการรับรู้ของอาจารย์ที่เลี้ยงต่อทักษะทางคลินิกของนักศึกษา. วารสารพยาบาลกระทรวงสาธารณสุข, 23(3), 24-34.
- พิชิต ฤทธิ์จรรยา. (2551). หลักการวัดและประเมินผลการศึกษา. กรุงเทพฯ: เอ้าส์ ออฟ เคอร์มัสท์.
- พิชิต ฤทธิ์จรรยา. (2559). การประเมินเพื่อพัฒนาการเรียนรู้. วารสารศึกษาศาสตร์ มสธ, 9(1), 1-17.
- พิสนุ ฟองศรี.(2556). การประเมินทางการศึกษา: แนวคิดสู่การปฏิบัติ. กรุงเทพฯ: ด่านสุทธาการพิมพ์.
- พัชร จันทรเพ็ง. (2556). การประเมินผลการเรียนรู้ตามกรอบมาตรฐาน TQF. คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ระพีพร โพธิ์ศรี. (2559). หลักและทฤษฎีการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ (พิมพ์ครั้งที่ 3). อุตรดิตถ์: มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์.
- วิจิตรา กุสมภ์ และคณะ. (2555). ประเด็นและแนวโน้มวิชาชีพการพยาบาล: Trends & Issue of Nursing Profession (พิมพ์ครั้งที่ 2 ฉบับปรับปรุง). กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนสามัญนิติบุคคล สหประชาพาณิชย์.
- สมนึก ภัททิยธนี. (2558). การวัดผลการศึกษา: Educational Measurement. กทม: ประสานการพิมพ์.
- อนัญญา คูอาริยะกุล. (2554). การพัฒนารูปแบบการประเมินการฝึกภาคปฏิบัติสำหรับนักศึกษาพยาบาล สังกัดสถาบันพระบรมราชชนก. วิทยานิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิจัยและประเมินผลการศึกษา, มหาวิทยาลัยนเรศวร, พิษณุโลก.

- อารีวรรณ กลั่นกลิ่น. (2555). การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นหลักทางพยาบาลศาสตร์ : *Problem base learning in nursing education*. เชียงใหม่: โรงพิมพ์ พิมพ์นา.
- Rafiee,G., Moattari, M., Nikbakht, A.N., Kojuri, J. & Mousavinasab, M. (2014). Problems and challenges of nursing students' clinical evaluation: A qualitative study. *Iranian Journal of Nursing and Midwifery Research*, 19(1), 41-49.
- Saied, H., James, J., Singh, E.J. & Humaied, L.A. (2016). Clinical evaluation of baccalaureate nursing students using SBAR Format: Faculty versus self evaluation. *Journal of Education and Practice*, 7(11), 9-13.